

2011 - ΕΤΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ



Ὁ μπαρμπα - Ἀλέξανδρος
τῆς Ἑλλάδας
καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας

Ἀφιέρωμα στὸν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη (γ')

Ὁ «έορταστικὸς» Παπαδιαμάντης*

τοῦ Σαράντου Ι. Καργάκου

Ὅπως γράψαμε στὸ προηγούμενο δημοσίευμά μας, στὶς 3 Ἰανουαρίου τῆς νέας χρονιᾶς συμπληρώνεται ἕνας αἰῶνας ἀπὸ τὴν ἐκδημία τοῦ αἰοίδιμου Παπαδιαμάντη. Ἀκόμη καὶ ὅταν ζοῦσε ὁ Σκιαθίτης συγγραφέας, εἶχε καθιερωθεῖ σὰν «έορταστικὸς συγγραφέας». Ὅλα σχεδὸν τὰ ἔντυπα τῆς ἐποχῆς του, κατὰ τὶς ἡμέρες τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα, τοῦ ζητοῦσαν ἔναντι γλίσχρας ἀμοιβῆς νὰ τοὺς δώσει πρὸς δημοσίευση κάποιο κείμενό του. Οἱ τότε ἀλλὰ καὶ οἱ μετέπειτα «προοδευτικοὶ» τοῦ εἶχαν κολλήσει τὴν ταμπέλλα (ἢ ταμπελλοκρατία, ὅπως καὶ ἡ τεμπελοκρατία, στὴν Ἑλλάδα εἶναι παλιᾶς κοπῆς) τοῦ συντηρητικοῦ ποὺ μόνον τὸ λιβάνι καὶ τὸ κρασί μποροῦσαν νὰ τὸν ἐμπνεύσουν. Ὁ Παπαδιαμάντης, παρὰ τὰ λεγόμενα, δὲν ἦταν ψοφοδεής. Δὲν αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη νὰ ἀπολογηθεῖ γιὰ ὅσα πίστευε. Καὶ μὲ σθένος ἐδήλωνε:

«Τὸ ἐπ' ἐμοί, ἐν ὅσω ζῶ καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θὰ παύσω, ἰδίως δὲ κατὰ τὰς πανεκλάμπρους ταύτας ἡμέρας, νὰ ὑμνῶ μετὰ λατρείας τὸν Χριστὸν μου, νὰ περιγράψω μετ' ἔρωτος τὴν φύσιν καὶ νὰ ζωγραφῶ μετὰ στοργῆς τὰ γνήσια Ἑλληνικὰ ἔθνη (= ἔθιμα)».

Σὰν «έορταστικὸς» καθιέρωσαν ἀκόμη τὸν Παπαδιαμάντη τὸ ἑλληνικὸ σχολεῖο (πάντα παραμονές τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα διδασκόμαστε ἢ διδάσκουμε τὰ ἐξαίσια διηγήματα.

«*Η σταχομαζώχτρα*», «*Στὸ Χριστὸ στὸ Κάστρο*» καὶ τὸ «*Πάσχα ρωμέϊκο*»), καὶ ὁ ἑλληνικὸς Τύπος, ἀκόμη καὶ ὁ ραδιοτηλεοπτικός. Κι αὐτὸ μέχρι σήμερα, ὅπου μπορεῖς νὰ ἀκούσεις ἢ νὰ διαβάσεις πολλὰ περὶ Παπαδιαμάντη ἀλλ' ὄχι τὸν ἴδιο τὸν Παπαδιαμάντη. Διότι στὸ χάλι ὅπου ἔφθασε ἡ παιδεία μας, ὁ λόγος τοῦ Σκιαθίτη συγγραφέα εἶναι «ἀνήκουστος» καὶ ἀκατάληπτος. Περιέργως, ὅμως, σὲ κάποια σχολεῖα, χάρη στὴν εὐψυχία ὀρισμένων παιδαγωγῶν, ὁ Παπαδιαμάντης διδάσκεται, γίνεται προσιτὸς καὶ -τὸ σημαντικώτερο- ἀγαπητός! Παραμένει ὁ περισσότερο -παρὰ τὴν πολεμικὴ πού τοῦ ἀσκεῖται- διαβαζόμενος συγγραφέας μας.

Ἀσφαλῶς καὶ φέτος θὰ τιμηθεῖ πιθανῶς καὶ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία, τὰ πανεπιστήμια καὶ τὸ ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ. Ἐκεῖνο πού φοβᾶμαι ὅτι θὰ συμβεῖ καὶ τούτῃ τῇ φορά, εἶναι πὼς κάποιες ἐπίσημες πανηγυρικὲς ἐκδηλώσεις θὰ εἶναι γιὰ τὰ ...πανηγύρια ἢ κάποιες -τάχα- σοβαρὲς θὰ ἔχουν ἓναν «*τιπουκκειτιστικὸν*» χαρακτήρα, μὲ ἀποτέλεσμα ἢ οὐσία τοῦ παπαδιαμαντικοῦ ἔργου νὰ διαρρεῦσει. Φοβᾶμαι ἀκόμη ὅτι σὲ κάποια ἔντυπα θὰ δημοσιευθοῦν «βαθυστόχαστες» μελέτες πού θ' «ἀποδείχνουν» ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης εἶναι -καὶ ἦταν- ἓνας συγγραφικὸς ἀναχρονισμὸς, ἓνας ἄνθρωπος πού δὲν ταιριάζει στὸν δικό μας αἰῶνα, ἀφοῦ, ὅπως ἄλλωστε ἔχει λεχθεῖ, δὲν ταίριαζε οὔτε στοὺς δύο προηγούμενους. Ὅρθόν, μὲ μία διαφορά: οἱ αἰῶνες αὐτοὶ πού εἶχαν χαρακτηρισεῖ «αἰῶνες προόδου», δὲν ταίριαζαν οὔτε ταιριάζουν στὸ παπαδιαμαντικὸ προσωπικὸ καὶ συγγραφικὸ ἦθος.

Ὁ Παπαδιαμάντης δὲν ἀνήκει ἀποκλειστικὰ σὲ κανέναν αἰῶνα· εἶναι διαιώνιος. Ἀνήκει σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες. Εἰσχώρησε ὅσο κανεῖς στὰ προβλήματα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, στὰ προβλήματα τῆς ἠθικῆς ἐκτροπῆς καὶ ἐξαθλιώσεως (πρῶτος αὐτὸς ἔγραψε μὲ οἶκτο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πού εὗρισκαν παρηγοριὰ στὸ κρασί, στὸ χασίς, γιὰ τὶς κοινὲς γυναῖκες, γιὰ τὰ νόθα παιδιά), κι ἀκόμη κανεῖς δὲν μίλησε τόσο σκληρὰ γιὰ τοὺς πολιτικούς καὶ τὴν πολιτικὴ γενιά. Τὸ διήγημα «*Οἱ Χαλασοχώρηδες*» καὶ ὁ ὀρισμὸς τῆς πολιτικῆς πού δίνει στοὺς «*Ἐμπόρους τῶν Ἐθνῶν*» εἶναι κείμενα μνημειακά. Κανεῖς δὲν συνέλαβε στὸ βαθμὸ πού τὸ ἔπραξε αὐτὸς μὲ τὴν «*Φόνισσα*» ὅτι τὸ μεγαλύτερο

κοινωνικό πρόβλημα τοῦ νεώτερου ἑλληνικοῦ κράτους ἦταν ἡ *προίκα!*

Ὁ θεσμὸς αὐτὸς ποὺ ἴσχυε ὡς τὸν πρόσφατο καιρὸ, καὶ καμουφλαρισμένα ἰσχύει ἀκόμη, εἶναι αὐτὸς ποὺ πρωτίστως προκάλεσε τὴν αἰμορραγία τῆς μεταναστεύσεως καὶ τῆς ἀστυφιλίας, τὴν ὑποβάθμιση τοῦ θηλυκοῦ πλάσματος σὲ ἐπίπεδο κατάρας (καὶ μὲ πολλές βρεφοκτονίες) καὶ τὴν ἀγαμία τῶν ἀρρένων ἢ τῶν μικρότερων κοριτσιῶν, ἐπειδὴ δὲν εἶχε βρεθεῖ γαμπρὸς γιὰ τὴν μεγάλη ἀδελφή!

Ἀσφαλῶς, ὁ Παπαδιαμάντης προσφέρεται ὡς τερπνὸν ἀνάγνωσμα στὶς ἡμέρες τῶν ἑορτῶν. Καὶ ποιὸς δὲν θὰ συγκινηθεῖ, ἂν διαβάσει τὸν μοναδικὸ σὲ πλοκὴ *«Ἀμερικάνο»*; Ποιὸς δὲν θὰ χαρεῖ στὴν εὐτραπελία, τὴ λεκτικὴ δεξιοτεχνία, τὴν πλουτολεξία, ἂν διαβάσει τὸ *«Ὅνειρο στὸ κύμα»*; Ὡστόσο, τὰ ἀθηναϊκά του διηγήματα ποὺ ἀποτελοῦν τὸ ἓνα τρίτο τοῦ συνόλου ἔργου του, καθὼς καὶ κάποιο ἄρθρο ἢ μελέτες του καθιερῶνουν τὸν Παπαδιαμάντη ὡς ἓνα βαθύτατο κοινωνικὸ ἀνατόμο καὶ στοχαστὴ πρώτης γραμμῆς, ποὺ ὁ σοφὸς λόγος του πρέπει ν' ἀκούγεται καὶ σ' αὐτὴ τὴν κακομοίρικη ἐποχὴ.

(*) Ἐφημ. *«Ἐστία»*, 31.12.2010.